

ks. Marek Stępniaak

Salezjańska Wyższa Szkoła Ekonomii i Zarządzania, Łódź

e-mail: stepniak@archidiecezja.lodz.pl

Etyczne aspekty założeń i realizacji Strategii Lizbońskiej w świetle nauczania COMECE

1. Uwagi wstępne

Chrześcijanie, oczekując Królestwa Bożego i kierując się miłością bliźniego tworzą cywilizację miłości, godną człowieka i umożliwiającą jego integralny rozwój. W podrozdziale adhortacji apostołskiej *Ecclesia in Europa* (28 VI 2003), noszącym znamienity tytuł „Budować miasto godne człowieka” Jan Paweł II wskazał na potrzebę współpracy chrześcijan z ludźmi dobrej woli w życiu społecznym, politycznym, kulturalnym, bowiem „oczekiwanie nowego nieba i nowej ziemi bynajmniej nie oddala nas od historii, ale wzmacnia troskę o obecną rzeczywistość, gdzie już od teraz rośnie nowość będąca zalążkiem i zapowiedzią świata, który nadejdzie”¹.

Istotne znaczenie w „budowaniu miasta godnego człowieka” posiada katolicka nauka społeczna rozumiana jako „nauczanie społeczne Kościoła katolickiego oraz oparta na nim naukowa refleksja uczonych specjalistów i działaczy katolickich”². Jej geneza leży w refleksji nad wydarzeniami i problemami społecznymi w świetle prawa objawionego i naturalnego oraz tradycji Kościoła. Katolicka nauka społeczna nie proponuje gotowych modeli rozwiązań problemów społecznych, które pojawiają się w dziejach ludzkości, lecz wskazuje na godność osoby ludzkiej i wynikające z godności prawa człowieka jako wartości podstawowe, na zasady dobra wspólnego, pomocniczości i solidarności oraz sprawiedliwości społecznej i miłości społecznej. Kryterium oceny zjawisk społecznych pozostaje godność osoby ludzkiej i wyżej wymienione zasady, posiadające istotne znaczenie dla życia społecznego³.

2. Działalność Komisji Episkopatów Wspólnoty Europejskiej (COMECE)

Komisja Episkopatów Wspólnoty (Unii) Europejskiej (*Comissio Episcopatum Communitalis Europaeae*), jest strukturą kościelną, która monitoruje i ocenia zachodzące w krajach Unii procesy społeczne, gospodarcze a także pojawiające się akty prawne, wchodzące w skład *acquis communautaire*. Jan Paweł II w *Ecclesia in Europa* stwierdził, że należy „wyrzucić uznanie Komisji Episkopatów Wspólnoty Europejskiej za jej służbę. Śle-

---

¹ *Ecclesia in Europa*, 97 (dalej EinE).

² W. Piwowarski, *ABC katolickiej nauki społecznej*, Pelplin 1993, s. 26.

³ Por. EinE, 98–99.

dząc proces umacniania i rozszerzania Unii Europejskiej, ułatwia ona wymianę informacji i koordynuje inicjatywy duszpasterskie należących do niej Kościołów europejskich⁴. Deklaracje wydawane na przestrzeni ostatnich ponad dwudziestu lat są głosem Kościoła prowadzącego misję duszpasterską na terenie krajów współczesnej Unii Europejskiej, ale również doskonałym źródłem informacji o nadziejach i trudnościach, jakie towarzyszyły rozwojowi struktur unijnych⁵.

COMECE formalnie została utworzona w marcu 1980 r. w celu analizy sytuacji religijnej i duszpasterskiej w krajach Wspólnoty oraz wspólnego rozwiązywania problemów duszpasterskich. Jej powstanie poprzedziła działalność Służby Informacyjnej SEPICA, polegająca głównie na wymianie informacji między Episkopatami państw Wspólnoty Europejskiej. Idea powołania COMECE pojawiła się już w 1973 r. podczas zebrania plenarnego Rady Konferencji Episkopatów Europy (CCEE), z inicjatywy biskupów z krajów Wspólnoty, którzy wskazali na szczególny charakter problemów religijnych i moralnych w krajach tworzących Wspólnotę Europejską oraz na potrzebę powołania struktury, która mogłaby utrzymywać relacje z Radą Europy, Parlamentem i innymi instytucjami europejskimi. Postanowiono również, że biskupi krajów Europy zachodniej będą spotykać się okresowo i omawiać problemy dotyczące ich krajów i Kościołów lokalnych. Ta nieformalna jeszcze struktura deklarowała konieczność ścisłej współpracy z CCEE oraz z Katolickim Ośrodkiem Informacji i Inicjatyw Europejskich (OCIFE).

Statut, przyjęty przez Stolicę Apostolską dnia 3 marca 1980 r., stanowi, że COMECE składa się z przedstawicieli Konferencji Episkopatu państw Wspólnoty Europejskiej, dziś Unii Europejskiej, wybieranych na okres trzech lat⁶. Obywają oni zebrania plenarne dwukrotnie w ciągu roku. Działalność Komisji opiera się na współpracy między Konferencjami Episkopatu krajów Wspólnoty oraz ze Stolicą Apostolską. COMECE, której siedzibą jest Bruksela, posiada swoje własne i niezależne struktury (przewodniczący, sekretariat, komisje) oraz utrzymuje relacje z instytucjami europejskimi⁷. Realizując swoją działalność COMECE publikuje dokumenty, określające stanowisko Kościoła wobec aktualnych wydarzeń i samego procesu integracyjnego. Dokonuje również krytycznej oceny tych zjawisk oraz tworzonego, na potrzeby unijne, prawodawstwa⁸. Jak twierdzi N. Treanot, pełniący funkcję sekretarza generalnego COMECE, jej głównym zadaniem „nie jest polityka i nie

---

⁴ EinE, 118.

⁵ Najważniejsze dokumenty społeczne COMECE zostały omówione w mojej książce *Kościółowi w Europie napisz...*, Jedność, Kielce, 2004, s.61–83.

⁶ Współcześnie skład COMECE przedstawia się następująco: funkcję przewodniczącego pełni Adrianus van Luyn, biskup Rotterdamu (Holandia), w skład prezydium wchodzi dwaj wiceprzewodniczący abp. Diarmuid Martin – arcybiskup Dublinu oraz Piotr Jarecki – biskup pomocniczy abp. Warszawy, a także ks. Noël Treanor, sekretarz generalny. Pozostali członkowie COMECE to: John Crowley – biskup Middlesbrough (Anglia i Walia), Joseph Duffy – biskup Clogher (Irlandia), Teodoro de Faria – biskup Funchal (Portugalia), Fernand Franck – arcybiskup Luksemburga, Egon Kapellari – biskup Graz-Seckau (Austria), William Kenney – biskup pomocniczy abp. Sztokholmu (Szwecja), John Mone – biskup Paisley (Szkocja), Antonios Varthalitis – biskup Korfu (Grecja), Elias Yanes Alvarez – arcybiskup Saragossy (Hiszpania), Giuseppe Merisi – biskup pomocniczy arcybiskupa Mediolanu (Włochy), Amédée Grab – biskup Coire (Szwajcaria), Vaclav Maly – biskup pomocniczy abp. Pragi, Joseph Merciera arcybiskup Malty, Franciszek Rabel – biskup polowy (Słowacja), Anton Stres – biskup pomocniczy abp. Mariboru (Słowenia), Andras Veres biskup pomocniczy abp. Egeru (Węgry).

⁷ Por. *Natura e futuro delle Conferenze Episcopali*, H. Legrand, J. Manzanares, A. Garcia y Garcia (red.), Bologna 1988, s. 174–175.

⁸ Por. *Les évêques d'Europe et la nouvelle évangélisation*, H. Legrand (red.), Paris 1991, s. 488–492.

sprawy społeczne, jakkolwiek są one oczywiście bardzo ważne, ale wyrażanie i akcentowanie duchowego i religijnego wymiaru budowania wspólnej Europy⁹.

3. Założenia Strategii Lizbońskiej

Strategia Lizbońska, przyjęta przez Radę Europejską na posiedzeniu w Lizbonie w marcu 2000 r., jest obecnie najważniejszym programem społeczno-gospodarczym Unii Europejskiej. Jego celem jest uczynienie z gospodarki unijnej do 2010 r. najszybciej rozwijającej się gospodarki świata. Opracowanie i przyjęcie tego programu wynikało z pojawienia się nowych wyzwań związanych z globalizacją i narastającą konkurencyjnością gospodarek pozaeuropejskich oraz problemy wynikające z bezrobocia i spowolnienia rozwoju gospodarczego państw unijnych¹⁰.

Strategia lizbońska opiera się na czterech filarach:

1) innowacyjności – polegającej na przechodzeniu do gospodarki opartej na wiedzy, rozwoju społeczeństwa informacyjnego, badań i wynalazków oraz kształceniu odpowiednich kwalifikacji i umiejętności;

2) liberalizacji i integracji całości rynku usług, w szczególności telekomunikacji, energetyki, transportu, usług pocztowych, finansowych;

3) rozwoju przedsiębiorczości w zakresie likwidacji barier administracyjno-prawnych, ułatwieniu w dostępie do kapitału i technologii, ograniczania zakłócającej konkurencję pomocy publicznej, tworzeniu równego pola konkurencji;

4) spójności społecznej realizowanej poprzez wzrost zatrudnienia i zmianę modelu społecznego opartego na wzroście aktywności zawodowej, uelastycznieniu rynku pracy, poprawie edukacji, unowocześnieniu systemu zabezpieczeń społecznych, ograniczaniu biedy i wykluczenia społecznego, dbałości o trwałe fundamenty rozwoju i środowisko naturalne. Celem działań w tym zakresie jest kształtowanie modelu europejskiego państwa socjalnego.

Realizacja Strategii Lizbońskiej w państwach unijnych napotyka na dwie zasadnicze trudności. Pierwszą stanowi tworzenie jednolitego rynku w dziedzinach wrażliwych społecznie (np. transport, energetyka, działalność przedsiębiorstw) ze względu na konieczność pogodzenia realiów ekonomicznych z ochroną miejsc pracy i przywilejami socjalnymi. Druga trudność leży w konieczności zmian niektórych elementów systemu socjalnego np. podniesienie wieku emerytalnego, ograniczeni zasiłków dla bezrobotnych. Konieczność ujednoczenia prawa w tych dziedzinach napotyka na przeszkody ze strony poszczególnych państw, prowadzących zróżnicowaną politykę finansową i społeczną¹¹.

---

⁹ „Biuletyn Informacyjny KAI” 1997, nr 44(294), s. 28–28.

¹⁰ „Dekada lat 90. ujawniła wyraźne słabości UE, zwłaszcza w porównaniu do Stanów Zjednoczonych: wolniejsze tempo rozwoju oraz mniejszą zdolność do tworzenia i absorpcji nowych technologii. Unia przegrała z USA już lata 80, jednak dopiero lata 90. pokazały wyraźnie, że radzi sobie ona znacznie gorzej z presją konkurencyjną wynikającą z globalizacji i przechodzeniem na gospodarkę opartą na wiedzy. W ciągu ostatnich 20 lat Unia rozwijała się w tempie 2,3% rocznie, podczas gdy USA 3,3%”. Por. J. Szomburg, *Strategia lizbońska – szansą dla Europy*, <http://www.pfsl.pl/nws.php?id=173>.

¹¹ Por. *Strategia Lizbońska – urzeczywistnienie zmian. Informacja Komisji Europejskiej na wiosenne posiedzenie Rady Europejskiej w Barcelonie, Bruksela 15 stycznia 2002 r.*, „Monitor Integracji Europejskiej” 2002, nr 51, s. 53–78, *Strategia lizbońska – droga do sukcesu zjednoczonej Europy*, A. Budzyńska, M. Duszczyk,

4. Analiza założeń Strategii Lizbońskiej w świetle zasad katolickiej nauki społecznej

Ogłoszony w lutym 2005 r. dokument COMECE *Pogłębić europejski model społeczny*¹² zawiera ocenę założeń Strategii Lizbońskiej i form ich realizacji w państwach unijnych w świetle nauczania społecznego Kościoła. Pierwsza część dokumentu wskazuje na fundamentalne wartości etyczne europejskiego modelu społecznego, stanowiące kryteria oceny procesów gospodarczych i społecznych, zachodzących w unijnych państwach i społeczeństwach. Centralną wartością pozostaje osoba ludzka, stworzona na obraz i podobieństwo Boże, wolna i odpowiedzialna. Dlatego w dyskusji nad Strategią Lizbońską, której założenia odnoszą się do rozwoju gospodarczego, nie może zabraknąć pytań o poszanowanie godności człowieka i jego praw oraz o dobro wspólne jako fundamentalne wartości życia społecznego. Miejscem narodzin i integralnego rozwoju osoby oraz elementarną komórką życia społecznego, zapewniającą rozwój społeczeństwa i ład, jest rodzina, oparta na trwałym związku kobiety i mężczyzny. Obowiązki wynikające z życia rodzinnego oraz zaspokojenie podstawowych potrzeb człowieka i rodziny wskazują na konieczność formacji intelektualnej i zawodowej w celu przygotowania do podjęcia pracy, a także stworzenia odpowiednich systemów zabezpieczeń społecznych na wypadek niezdolności do pracy, jej utraty lub zaprzestania ze względu na wiek.

Zagwarantowanie prawa do pracy, w sytuacji gdy bezrobocie stanowi ciągle poważny problem w Unii Europejskiej, oraz dalszy rozwój gospodarczy wymaga tworzenia nowych, dynamicznych przedsiębiorstw, konkurujących na rynku europejskim i światowym. Z dochodów uzyskiwanych przez przedsiębiorstwa pochodzi nie tylko zapłata za wykonywaną pracę dla pracowników i pracodawców, ale również finansowanie wydatków publicznych, które stanowią istotny element europejskiego systemu społecznego.

Konkurencyjność na rynkach światowych, wymagająca wprowadzania nowych technologii i obniżenia kosztów pracy nie zwalnia przedsiębiorstw od przestrzegania standardów socjalnych, wynikających z prawa pracy. Przedsiębiorstwa, odgrywając znaczącą rolę w gospodarce narodowej i międzynarodowej, ponoszą, zgodnie z zasadą solidarności, odpowiedzialność za rozwój gospodarczy i społeczny nie tylko wysoko rozwiniętych państw, ale także krajów na drodze do rozwoju¹³. Dalszy rozwój społeczny i gospodarczy wymaga ochrony środowiska naturalnego ze względu na konieczność zapewnienia odpowiednich warunków egzystencji przyszłym pokoleniom Europejczyków, a także z uwagi na wysokie koszty wynikające z konieczności zapewnienia energii i zanieczyszczenia środowiska, obciążające znacząco budżety państw członkowskich Unii.

W drugiej części dokumentu zostały przedstawione tezy dotyczące realizacji Strategii Lizbońskiej na różnych płaszczyznach życia społecznego zjednoczonej Europy, z uwzględnieniem wymagań etycznych. Globalizacja w wymiarze ekonomicznym, dewastacja śro-

---

M. Gancarz, E. Gieroczynska, M. Jantczak, K. Wójcik (red.), Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2002, s. 6–9.

¹² Por. *Renforcer le modèle social européen*,

http://www.comece.org/upload/pdf.lisbon_contrib_20050225_pdf

¹³ Na temat koncepcji przedsiębiorstwa w katolickiej nauce społecznej zobacz: T. Gruszecki, *Przedsiębiorstwo (firma) we współczesnej ekonomii i w nauce społecznej Kościoła*, [w:] Jan Paweł II, *Centesimus annus. Tekst i komentarze*, F. Kampka, C. Ritter (red.), Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 1998, s. 263–284, M. Stępnia, *Koncepcja przedsiębiorstwa w nauczaniu społecznym Kościoła*, „Studia Loviciensia” 2000, t. II, s. 349–362.

dowiska naturalnego oraz starzenie się społeczeństw Europy czyni realizację europejskiego modelu społecznego coraz bardziej problematyczną. Obecność coraz większej liczby osób w wieku emerytalnym oraz wydłużanie się życia ludzkiego dzięki rozwojowi medycyny i poprawie warunków życia jest wielką zdobyczą cywilizacyjną, lecz stanowi zarazem poważne wyzwanie dla systemów emerytalnych państw europejskich¹⁴. Narastający dług publiczny w Unii Europejskiej, problemy budżetowe, powodujące zadłużenie przekraczające 70% produktu narodowego brutto w krajach strefy euro w 2003 r. jest poważnym obciążeniem dla systemu finansowego. Zgodnie z zasadą solidarności niedopuszczalne jest przekładanie zobowiązań finansowych na przyszłe pokolenia. W tym celu należy podjąć pilnie działania zmierzające do takich reform systemów ubezpieczeń społecznych, aby pełniły właściwą sobie rolę a zarazem nie hamowały rozwoju gospodarczego społeczeństw europejskich w przyszłości. Solidarna Europa nie może zadłużać się na rzecz przyszłych pokoleń, ale powinna przyjąć wyrzeczenia i ograniczenia w zakresie wydatków publicznych na cele socjalne.

Rodzina, stanowiąc fundament europejskiego modelu społecznego, zapewnia stabilność emocjonalną i społeczną, bezpieczeństwo oraz integralny rozwój osoby ludzkiej. Rodziny są znakiem nadziei dla Europy i gwarantują trwanie i rozwój kultur narodowych. Wieloraka pomoc okazywana rodzinom przez instytucje państwowe i europejskie, zgodnie z zasadą pomocniczości, wspiera je w realizacji podstawowych funkcji. Mimo istniejących gwarancji prawnych i systemów pomocy społecznej rodzina europejska znajduje się w stanie głębokiego kryzysu, o czym świadczą narastające zjawisko rozwodów i niski stopień dzietności. Tradycyjny model rodziny, opartej na małżeństwie monogamicznym, heteroseksualnym i nierozzerwalnym wypracowany przez chrześcijaństwo próbuje się zastąpić innymi formami życia rodzinnego. Niekorzystne przemiany kulturowe i obyczajowe są wzmacniane przez mechanizmy ekonomiczne, uniemożliwiające pogodzenie obowiązków wynikających z życia rodzinnego i zawodowego, szczególnie w odniesieniu do młodych małżeństw, oraz poświęcenie się wyłącznie rodzinie i wychowaniu dzieci¹⁵. Dlatego w opinii COMECE istnieje pilna potrzeba wprowadzenia do ustawodawstwa unijnego, jako uzupełnienie programu Strategii Lizbońskiej, rozwiązań prawnych wspierających rodzinę i umożliwiających rodzicom podjęcie obowiązków rodzinnych bez utraty możliwości rozwoju zawodowego. Powyższa teza koresponduje w pełni z nauczaniem Kościoła na temat miejsca i zadań rodziny w życiu społecznym oraz postulatem Jana Pawła II o konieczności prowadzenia przez państwa członkowskie i Unię Europejską rzeczywistej i skutecznej polityki rodzinnej¹⁶.

Istotnym warunkiem skuteczności integracji europejskiej jest interioryzacja wartości, na których opiera się zjednoczona Europa. Działania na rzecz integracji: gospodarcze, polityczne, społeczne, edukacyjne nie uwzględniają w dostatecznym stopniu wartości, stanowiących fundament europejskiego domu. Dlatego konieczne jest dowartościowanie etycznego wymiaru integracji poprzez wyraźne określenie i upowszechnianie wartości podstawowych dla zjednoczonej Europy: tolerancji, poszanowania bliźnich, szlachetności, solidarności oraz przekazywanie ich następnym pokoleniom. Istotne znaczenie mają również

---

¹⁴ Obecnie osoby po 65 roku życia stanowią 16% populacji europejskiej, zaś w 2010 r. stanowiąc będą 27%, w ciągu najbliższych 15 lat liczba osób powyżej 80 roku życia wzrośnie o połowę, *Renforcer...*, s. 1.

¹⁵ Według danych przytoczonych w dokumencie 30% kobiet w Europie deklaruje, że ze względu na obowiązki zawodowe nie mogą posiadać tyle dzieci ile by pragnęły, tamże, s. 2.

¹⁶ Por. EinE, 91.

wartości wynikające z tradycji kulturowej i religijnej poszczególnych narodów, w oparciu o które dokonuje się proces wychowania przyszłych Europejczyków, zdolnych do zrozumienia historii i tradycji Europy. Wyrazem poszanowania tradycji religijnej i kulturowej jest zagwarantowanie świątecznego charakteru niedzieli jako dnia wolnego od pracy, przeznaczanego na świętowanie i odpoczynek w gronie rodziny. Rodzinne i wspólnotowe obchody świąt narodowych i innych dni świątecznych, które stanowią wytwory lokalnej kultury, wzmacniają poczucie tożsamości narodowej i europejskiej. Istotne znaczenie dla narodowej i europejskiej tożsamości posiada również skuteczność przekazu wartości religijnych i kulturowych, zależna od rodziców, dziadków, nauczycieli, wychowawców, duchownych, bowiem przekaz wartości dokonuje się w dialogu interpersonalnym. Wspieranie ich oddziaływania przez państwa oraz instytucje wychowawcze i kulturalne jest konieczne i stanowi praktyczną realizację zasady pomocniczości.

Planowany w strategii liżbońskiej wzrost nakładów na rozwój nauki do poziomu, jaki istnieje w USA i Japonii, został oceniony jako istotny element, służący integralnemu rozwojowi osoby ludzkiej i społeczeństw. Innowacje, wprowadzane w wyniku badań naukowych służą podniesieniu jakości życia i ochronie zdrowia, pod warunkiem jednak że nie naruszają godności osoby ludzkiej. Wolność badań naukowych, słuszna i akceptowana przez Kościół, nie może być wymierzona przeciwko człowiekowi i jego podstawowym prawom. Dokument przywołuje w tym kontekście ocenę scjentyzmu, jako stanowiska głoszącego niezależność badań i eksperymentów naukowych, szczególnie w zakresie powstawania życia ludzkiego, manipulacji genetycznych, badań nad embrionami ludzkimi i komórkami macierzystymi, przedstawioną przez Jana Pawła II w encyklice *Fides et ratio*. Scjentyzm, jako koncepcja filozoficzna, *nie uznaje wartości innych form poznania niż formy właściwe dla nauk ścisłych, spychając do sfery wytworów wyobraźni zarówno poznanie religijne i teologiczne, jak i wiedzę z dziedziny etyki i estetyki. W przeszłości tę samą ideę głosił pozytywizm i neopoztywizm, według których twierdzenia o charakterze metafizycznym są pozbawione sensu. Krytyka epistemologiczna wykazała bezpodstawność tego poglądu, teraz jednak odrodził się on w nowej postaci scjentyzmu. Sprowadza on wartości do poziomu zwykłych wytworów uczucia i odsuwa na bok pojęcie bytu, pozostawiając miejsce tylko i wyłącznie dla tego, co należy do sfery faktów. W tym ujęciu nauka, korzystając z postępu techniki, przygotowuje się do zdominowania wszystkich aspektów ludzkiego życia. Niezaprzeczalne osiągnięcia nauki i współczesnej techniki przyczyniły się do rozpowszechnienia mentalności scjentyzycznej. Jej oddziaływanie wydaje się niczym nie ograniczone, gdy widzimy, jak przeniknęła ona do wielu różnych kultur, wywołując w nich radykalne przemiany*¹⁷. Scjentyzm, negując refleksję filozoficzną, sprowadza egzystencjalne pytania o sens życia, śmierci, cierpienia do sfery irracjonalnej, uczuciowej. Jednak największym błędem scjentyzmu jest przekonanie „iż wszystko to, co technicznie wykonalne, staje się tym samym także dopuszczalne moralnie”¹⁸. Przeciwwstawienie się mentalności scjentyzycznej wymaga dialogu nauk przyrodniczych, filozoficznych i teologicznych w tym celu, aby postęp naukowy służył osobie ludzkiej i dobru wspólnemu. Konieczne jest również zaprzestanie finansowania z budżetu unijnego projektów i badań, zakazanych w niektórych krajach członkowskich.

Przywołując nauczanie społeczne Kościoła o duchowym i społecznym wymiarze pracy oraz jej znaczeniu dla rozwoju osoby i społeczeństwa autorzy dokumentu podejmują problem

---

¹⁷ *Fides et ratio*, 88.

¹⁸ Por. tamże.

dostępu do pracy, wskazując na dwie kategorie osób. Pierwsza to osoby po 50 roku życia, które nie są zatrudniane ze względu na wysokie koszty pracy w odniesieniu od tej grupy wiekowej (wydajność, ryzyko chorób, itp.). Drugą kategorię stanowią ludzie młodzi, którzy nie są zatrudniani ze względu na koszty ich formacji zawodowej. W tym kontekście pojawia się postulat zmniejszania kosztów pracy, wysokich w państwach unijnych ze względu na liczne, narastające obciążenia finansowe. Koszty formacji zawodowej oraz związane z koniecznością zmiany zawodu powinny być pokrywane ze środków publicznych, aby uwolnić przedsiębiorstwa od zbyt wielkich obciążeń finansowych. Znaczące obniżenie kosztów pracy przynieść może zwiększenie liczby godzin pracy w skali tygodnia, uelastycznienie czasu pracy w zależności od potrzeb przedsiębiorstwa, wydłużenie wieku emerytalnego oraz upowszechnienie możliwości urlopów w celu opieki nad dziećmi lub osobami starszymi.

Dostęp do pracy jest ściśle związany z rozwojem i funkcjonowaniem przedsiębiorstw i ich wpływem na gospodarkę i życie społeczne. Ze względu na zróżnicowaną sytuację ekonomiczną w państwach unijnych i różny poziom ich rozwoju istnieją znaczące różnice w kosztach pracy i opodatkowaniu przedsiębiorstw. Konsekwencją jest przenoszenie przedsiębiorstw do krajów, w Unii lub poza nią, w których istnieją niższe koszty pracy i niższe opodatkowanie. W ocenie autorów konieczne jest dla harmonijnego rozwoju gospodarczego ujednoczenie w państwach unijnych wysokości podatków od działalności przedsiębiorstw, z zachowaniem zróżnicowania kosztów pracy w poszczególnych państwach, ze względu na ich poziom rozwoju.

Jednym z głównych celów, wyznaczonych przez Strategię Lizbońską jest rozwój rynku wewnętrznego Unii Europejskiej w zakresie przepływu towarów i usług. Oceniając powyższe założenie w perspektywie nauczania społecznego Kościoła i deklarując poparcie dla wszelkich działań sprzyjających rozwojowi wolnego rynku autorzy dokumentu wskazują za Janem Pawłem II, że wolny rynek na płaszczyźnie gospodarki państwowej i międzynarodowej „jest najbardziej skutecznym narzędziem wykorzystania zasobów i zaspokajania potrzeb. Dotyczy to jednak tylko tych potrzeb, za których zaspokojenie można zapłacić, to jest które dysponują siłą nabywczą, i tych zasobów, które nadają się do sprzedania, czyli mogą uzyskać odpowiednią cenę”¹⁹. Istnieją bowiem ludzkie potrzeby, których zaspokojenie nie może podlegać kryterium rentowności, ze względu na ich naturę lub sytuację człowieka potrzebującego. Kościoły i wspólnoty religijne w państwach unijnych, realizując właściwe sobie powołanie, podejmują służbę na rzecz potrzebujących, ubogich cierpiących, którzy nie mogą lub nie potrafią zaspokoić swych potrzeb w warunkach rynkowych, lub których potrzeby na wolnym rynku nie mogą być zaspokojone. Unia Europejska i poszczególne państwa członkowskie, działając na rzecz rozwoju rynku, powinny również rozwijać opiekę społeczną i wspierać służby, podejmujące działania wobec grup, wymagających ze względu na sytuację życiową czy materialną systematycznej i zorganizowanej pomocy społecznej.

5. Uwagi końcowe

Uwarunkowania polityczne i ochrona środowiska naturalnego dyktują konieczność ograniczenia zużycia tradycyjnych źródeł energii: ropy, węgla, gazu oraz rozwój technolo-

---

¹⁹ *Centesimus annus*, 34.

gii pozwalających na korzystanie z nowych źródeł m.in. energii atomowej²⁰. W tym kontekście zachowuje swoją aktualność chrześcijańska prawda o współpracy człowieka z Bogiem w dziele stworzenia i doskonaleniu dzieła Stwórcy. Zanieczyszczenie środowiska, ocieplanie się klimatu, to szkody wywołane niekontrolowanym rozwojem przemysłu. Konieczność zakupu nośników energii w sytuacji konkurencyjności z rynkami azjatyckimi i amerykańskim, wymagają znaczących nakładów finansowych, które wciąż wzrastają, kosztem wydatków na cele społeczne.

Strategia lizbońska, oceniana współcześnie jako *zbiór szlachetnych obietnic i stereotypowych hasel* wzbudza wiele kontrowersji i wątpliwości odnośnie realizacji wyznaczonych celów gospodarczych. Zaprezentowana w dokumencie ocena jej założeń dotyczy przede wszystkim wymiarów etycznych. Autorzy dokumentu, podejmując problemy społeczne i gospodarcze, ukazane w Strategii Lizbońskiej, nie proponują konkretnych rozwiązań, dotyczących np. tygodniowego czasu pracy czy określenia wieku emerytalnego, wskazując jedynie na zasady dobra wspólnego, solidarności i pomocniczości. W centrum planów i działań gospodarczych, zgodnie z nauczaniem Kościoła, musi znajdować się człowiek. Rozwój gospodarczy nie może naruszać godności osoby ludzkiej i jej praw. W perspektywie integracji europejskiej postulat ten oznacza, że nie można jej sprowadzać wyłącznie do wymiarów ekonomicznych czy politycznych. Zjednoczenie Europy będzie możliwe wówczas, gdy stanie się wspólnotą osób, opartą na wartościach, powszechnie uznawanych i akceptowanych, mających swoje korzenie w prawie naturalnym i Objawieniu. Poglębienie koncepcji integracji europejskiej o wymiary etyczne, kulturowe i religijne stanowi konieczne dopełnienie działań politycznych i gospodarczych, zawartych w Strategii Lizbońskiej oraz innych unijnych dokumentach i aktach prawnych.

Ethical Aspects of the Lisbon Strategy According to COMECE

Summary

Since 1980 the Commission of the Bishops' Conferences of the European Community has analysed ethical processes in the European Union as well as its legislative acts which are included in the *acquis communautaire*. Published in February 2005, the document *Strengthening the European Social Model – Ideas for a renewed Lisbon Strategy of the European Union* analyses both the principles of the Lisbon Strategy, which outlines the main directions of economic development of the member states, and the reforms whose aim is to make the EU economy the most competitive one by 2010. The failures of the Lisbon Strategy need a deep reflection. The authors of the document emphasize the importance of human dignity and human rights as well as the importance of the family as the basis for social life in united Europe; yet they do not propose any concrete solutions. According to the principle of the common good and solidarity, social and economic development must include the competitiveness of the economies of non-European countries and, on the other hand, the good of the next generations and environmental protection. The document is an example of applying the Church's social teaching for analysing and assessing the processes in unifying Europe.

Key words: *human person, family, environment, education, employment*

---

²⁰ Por. *Renforcer...*, s. 8.